

Podani, J. - Szigethy, A.:
Az Orculidae család magyarországi fajai
Die Arten der Familie Orculidae in Ungarn

Az általános puhatestű revízió keretében az Orculidae család Magyarországról eddig előkerült fajait /Orcula dolium /Drap./, O. doliolum /Brug./, O. jetschini Kim., és Pagodulina pagodula /Des Moulins// vizsgáltuk meg.

A feldolgozott anyag tartalmazza a Természettudományi Muzeum /Budapest/, a Magyar Állami Földtani Intézet /Budapest/, a Janus Pannonius Muzeum /Pécs/, a Thury György Muzeum /Nagykanizsa/, valamint Bába Károly, Erőss Zoltán, Hahn István, Pintér István, Pintér László, Podani János, Richnovszky Andor, Vásárhelyi István, Wiesinger Márton idevonatkozó tételeit, ezeknél Pintér István és Pintér László által feldolgozott Bakonyi Természettudományi Muzeum /Zirc/ adatait.

Itt mondunk köszönetet az említett muzeumok gyűjteményvezetőinek és a magángyűjtőknek, akik anyagukat és adataikat rendelkezésünkre bocsátották. Külön köszönjük Sipos Györgynak /TTM, Budapest/ a hérajzok készítését.

Genus: Orcula Held 1837

Orcula Held 1837, Notizen über die Weichthiere Bayern's. In Oken's Isis: 919.

Species typica: Pupa dolium Draparnaud 1801

Héj: Soós, 1943:153, Soós, 1959:33.

Nálunk két subgenusa fordul elő.

Subgenus: Sphyradium Charpentier 1837

Sphyradium Charpentier 1837, Catalogue des Mollusques terrestres et fluviatiles de la Suisse. In Denkschr. Schweiz. Gesell. Naturwiss. Neuchatel, I. Species typica: Orcula/S./ doliolum /Brug./.

Embrionális héja finoman, spirálisan vonalkázott /Ehrmann, 1933: 49/, penisén nincs függelék /Soós, 1917:61-63/.

Orcula /Sphyradium/ doliolum /Brug. 1792/

Bulimus doliolum Bruguere 1792, Encycl. méth., 1:351.

Locus typicus: Franciaország, Párizs környéke.

Héj: Soós, 1943:156-157, V. tábla, 7. ábra, Soós, 1959:34-35, 7. ábra, K. Az oszlop fogak és a homlok fog kb. másfél kanyarulat hosszan tartanak. Ez a csigaház minden állapotában így található, tehát az állat folyamatosan lebontja és ujra építi fogait /1-3. ábra/. Anatómia: Soós, 1917:61, 35. ábra /radula/, 36. ábra /ivarkészülék/, leírás 60-62. oldalon.

Elterjedés: Közép-, Dél-, Délkelet-Európa.

Lelőhelyek/a lelőhely utáni szám az onnan gyűjtött héjak darabszámát jelenti /:/ 1. térkép/

Abaliget /1/; Ablakoskő /Bükk/ /5/; Agártető /34/; Alsósebes-viz /9/; Ágasvár /5/; Badacsony /1/, Kőkapu /26/, Rózsakő /2/; Badacsonytomaj /3/; Bajót: Öregkő /24/; Bakonybél /5/, Alsó-Hajag /3/, Forrasztókő /2/, Hajag /2/, Középső-Hajag /56/; Balatonederics: Sipostorok /32/, Lesencehordalék /1/; Balatonfüred: Koloska szikla /2/; Balatongyörök: Kigyós-völgy /1/, Szobakü /96/; Bánkuti átjáró /Bükk/ /4/; Békéscsaba /1/; Bélkő/Bükk /2/; Budapest: /2/, Feketefej /5/, Hárshegy /79/, Hűvösvölgy /32/; Csesznek: Ördög-völgy /5/; Csévi szirtek /Pilis/ /5/; Csobánc: Várhegy /8/; Csókakő /Vértes/ /9/; Demény-patak /Bükk/ /2/; Diszel /8/; Dobogókő /Pilis/ /4/; Döbrönte: Várhegy /1/; Dömörkapu /Mecsek/ /118/; Dömös /1/; Esztergom: Holopkut /17/; Farkasgyepü /4/; Fáni-völgy /Vértes/ /54/; Feketehegy /Pilis/ /23/; Füzési vár /20/; Garadna-völgy /Bükk/ /77/, hordalék /23/; Gézaháza: Ördögárok /Bakony/ /5/; Gulács /18/; Háromkő /Bükk/ /3/; Háromkuti-völgy /Bükk/ /5/; Hárskut: Borzáshegy /5/, Esztergáli-völgy /2/, Papod /27/; Hegyesd: Várhegy /3/; Hegyestető /Börzsöny/ /1/; Hőr-völgy /Bükk/ /22/; Iluskut /Bükk/ /1/; Jósvafő /3/; Kabhegy /Bakony/ /3/; Kapolcs, Királykő /2/; Kardosfa: Ropolyerdő /38/; Karancs /Cserhát/ /2/; Káptalantóti /4/; Kesz-tölcs: Klastrompuszta /9/, Tündérszakadék /8/; Kétáguhegy /Pilis/

/1/; Kétbükkfanyereg /Pilis/ /21/; Királyrét /Börzsöny/ /1/; Kicscerepe-völgy /Pilis/ /14/; Kiskutlápa /Bükk/ /8/; Kislőd /2/; Kotlóhegy /Vértes/ /4/; Lasztonya:Borshely /19/; Leányvölgy /Bükk/ /4/; Legénybarlang /Pilis/ /11/; Cserszertomaj: Kőorra /2/; Lillafüred /129/; Magyarpolány: Károlykuti erdő /7/; Máriaszakadék /Vértes/ /7/; Márkó: Somhegy /2/; Ménfa /Mecsek/ /lo/; Mály-völgy /Mecsek/ /71/; Mindszentkálla: Köveshegy /26/; Misinatető /Mecsek/ /41/; Monostorapáti: kolostorromok /3/, Szentkut /2/; Nagybörzsöny /1/; Nagydél /Bükk/ /8/; Nagy Gete /Gerecse/ /7/; Nagyhiddeghegy /Börzsöny/ /1/; Nagykanizsa /3/; Nagylázhagy /Bakony/ /5/; Nagyszoplák /Pilis/ /17/; Németbánya /1/; Noszlop:/2/, Eperejeshegy /3/; Oroszlánvár /Mátra/ /13/; Örtilos /5/; Örvénykő /Bükk/ /7/; Pilishegy /23/; Pilismarót /2/, Malomvölgy /7/, Dunahordalék /2/; Pilisszentkereszt, Szurdok /6/; Pilisszentlélek, Feketekő /24/; Remeteszurdok /Budai hegyek/ /30/; Rezi: Puposhegy /14/, Szentkut /2/, Várhegy /14/; Salgóvár /2/; Simakő /Bükk/ /2/; Simonhalála /Pilis/ /145/; Singődör-völgy /Mecsek/ /1/; Solymár: Ördöglyuk /1/; Somlóhegy /48/, Doba /1/; Somoskőujfalu /36/; Süneg: Rókalyuk /1/; Sümegprága /2/; Szalmahid /Pilis/ /38/; Szalajkai Látókő /Bükk/ /4/; Szanda /17/; Szarba-völgy /Bükk/ /1/; Szentbékálla, Feketehegy /5/; Szentgyörgyhegy /32/; Szögliget /1/; Szaudó-völgy /Mecsek/ /1/; Tardos /3/; Tarkő /Bükk/ /3/; Tátika: Várhegy /28/, Szentkeresztszíklák /8/; Töröcskei erdő /Mecsek/ /lo/; Tóti-hegy /Bakony/ /2/; Tubes /Mecsek/ /71/; Tókajpuszta /4/; Uzsa: /1/, kolostorrom /9/, Lesencehordalék /lo/; Ujszeged, Tiszahordalék /11/; Vadászvölgy /Bükk/ /59/; Vállus: patakpart /2/, Szentmiklósi völgy /3/, Vadlánlik /1/, Váradtető alja /11/; Várgezes /2/; Várpalota: Barok-völgy /3/; Veszprém: Betekints-völgy /12/; Vindornyaszőlős: /37/, Kovácsihegy /9/; Vinyésándormajor: Cuha-völgy /39/; Visegrád /3/; Vöröskő /Bükk/ /63/; Zalahordalék /1/; Zebegény: Szentmihályhegy /2/; Zengővárkony /5/; Zirc: Cuhahegy /15/, Csengőhegy /7/; Zirc /6/.

Subgenus: Orcula s. str.

Embrionális héja sima /Ehrmann, 1933:49/, penisén függelék ta-

lálható /Soós, 1917:61-63/.

Orcula /0./ dolium /Draparnaud 1801/

Pupa dolium Draparnaud 1801, Tabl. Moll.: 58.

Terra typica: Franciaország

Héj: Soós, 1943:156-157, VI. tábla, 3. ábra, Soós, 1959:33-34, 7. Ábra

I. A homlokfog és az oszlopfogak 2-3 kanyarulat hosszuak /4-6. ábra/.

Anatómia: Soós, 1917:63, 37. ábra /radula/, 38. ábra /ivarkészülék/, leírás 62-63. oldalon, Soós, 1925, 1. ábra /him szakasz/.

Elterjedés: Alpok, Kárpátok.

Lelőhelyek /2. térkép/:

Ablakoskő /Bükk/ /172/; Alsósebesvölgy /Bükk/ /116/; Bálvány /Bükk/ /1/; Bánkút /2/; Bánkuti átjáró /Bükk/ /7/; Báta /4/; Bódvarákó /8/; Budapest: Római fürdő /1/; Cserepes-völgy/Bükk/ /1/; Csévi szirtek /Pilis/ /5/; Csípkésküti átjáró /Bükk/ /78/; Demény-patak /Bükk/ /2/; Dobogókő /Pilis/ /5/; Döbrőköz /14/; Eger /4/; Esztergom: Sziget /1/; Feketehegy /Pilis/ /116/; Háromszázgarádics /124/; Feketekő /Pilis/ /206/; Felsőtárkány /89/; Garadnávölgy /Bükk/ /121/, hordalék /11/; Görömbölytapolca /1/; Gyetyánosvölgy /Bükk/ /7/; Hémor /2/; Hárunkut/Bükk/ /8/; Hérőkő /Bükk/ /35/; Harsányhegy /Mecsek/ /22/; Hetemér /3/; Hör-völgy /Bükk/ /166/; Hosszu-völgy /Bükk/ /38/; Kapubérc /1/; Kazincbarcika /6/; Kétágúhegy /Pilis/ /14/; Kétbük-fanyereg /Pilis/ /5/; Klastromi szirtek /Pilis/ /1/; Komló/28/; Kőpüsi szikla /Bükk/ /18/; Kurtabérc /Bükk/ /1/; Leány-völgy /Bükk/ /44/; Létrástető /Bükk/ /7/; Lillafüred: /75/, Tógazdaság /1/; Lomhegy /Pilis/ /1/; Lusta-völgy /Bükk/ /5/; Mecsek-pölöske /6/; Nagypataki völgy /Bükk/ /1/; Nagyszoplák /Pilis/ /3/; Naszál, Kopasztető /3/; Ódorvár /Bükk/ /11/; Ómassa /9/; Oszlakő /Bükk/ /10/; Örvénykő /Bükk/ /22/; Pécsbánya /1/; Pilishegy /23/; Pilisszentkereszt: /22/, Szurdok /27/, Vaskapu /95/; Remetelyukbarlang /Budai hsg./ /5/; Sásd /6/; Savósi-völgy /Bükk/ /6/; Simákő /Bükk/ /12/; Simonhalála /Pilis/ /10/; Szanda /12/; Száraz-völgy /Bükk/ /142/; Szarba-völgy /Bükk/ /36/; Szentlélek /Bükk/ /6/; Szilvásvárad /3/; Szögliget /23/;

Szurdok /Börzsöny/ /6/; Tekenő-s-völgy /Bükk/ /2/; Ujmassa /1/; Ujszeged: Tiszahordalék /2/; Üszög /1/; Vadászvölgy /Bükk/ /llo/; Villány: Feketehegy /19/; Villanykövesd /12/; Vöröskő /Bükk/ /3/.

Orcula /0./ jetschini M.Kim.1883

Pupa dolium E.A.Bielz 1867, Fauna der Land-und Süßwasser-Mollusken Siebenbürgens: 94. Non Pupa dolium Drap. 1801/= Orcula dolium /Drap./.

Orcula jetschini M. Kimakowicz 1883, Beiträge zur Molluskenfauna von Siebenbürgen. Verh.naturw.Verein Siebenbürgen: 34 Héj: Soós, 1943: 155-156, VI. tábla, 18.ábra.

Elterjedés: Románia, Erdély.

A faj Ujszegedenél, Tisza-hordalékból került elő, egy példányban /Kovács Gyula gyűjtése/. Az Orcula doliumtól könnyen elválasztható, mert héja zöökébb, bordázata ritkább és erősebb, szájadékszegélye nincs megvastagodva. Faunánkban csak mint hordalékfaj fordul elő.

Genus: Pagodulina Clessin 1876

Pagodulina Clessin 1876, Deutsche Excursions-Mollusken-Fauna: 243.

Species typica: Pagodulina pagodula /Des Moulins 1830/ Magyarországon egy faja fordul elő.

Pagodulina pagodula /Des Moulins 1830/

Pupa pagodula Des Moulins 1830, Actes Soc.Linn.Bordeaux, 4: 161, 1-3.ábra.

Locus typicus: Franciaország, Dordogne, Bergerac, Chateau Lanquais, Lalinde.

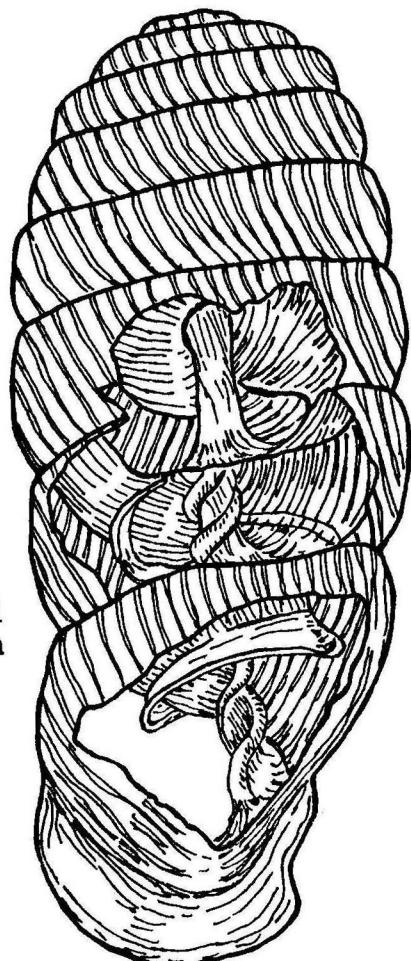
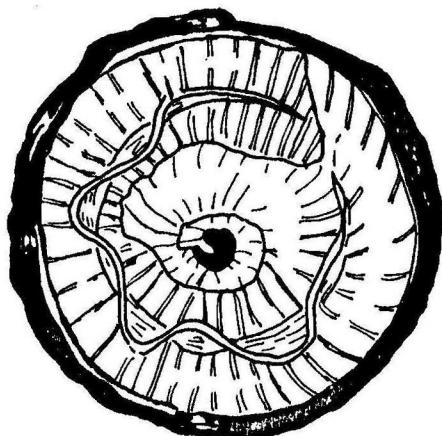
Héj: Soós, 1943: 157-158, IV. tábla 23-25.ábra, Soós, 1959: 35, 7.ábra H. Belső felépítése a 7-8.ábrán látható.

Anatómia: Klemm, 1939: 217-219, 6.ábra /P.sparsa altilis Klemm név alatt/.

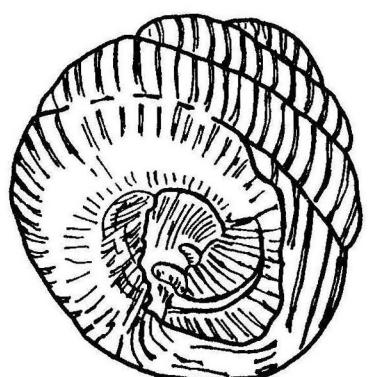
Elterjedés: Alpok, Nyugat-Európa.

Lelőhelyek: Sopron: Felsőlőverek /25/, Deák-kuti kőfejtő /13/, Kecske patak völgye /48/, Ólomforrás környéke /28/.

1. ábra. *Orcula doliolum* belső redői
Die inneren Falten von *Orcula doliolum* /Brug./

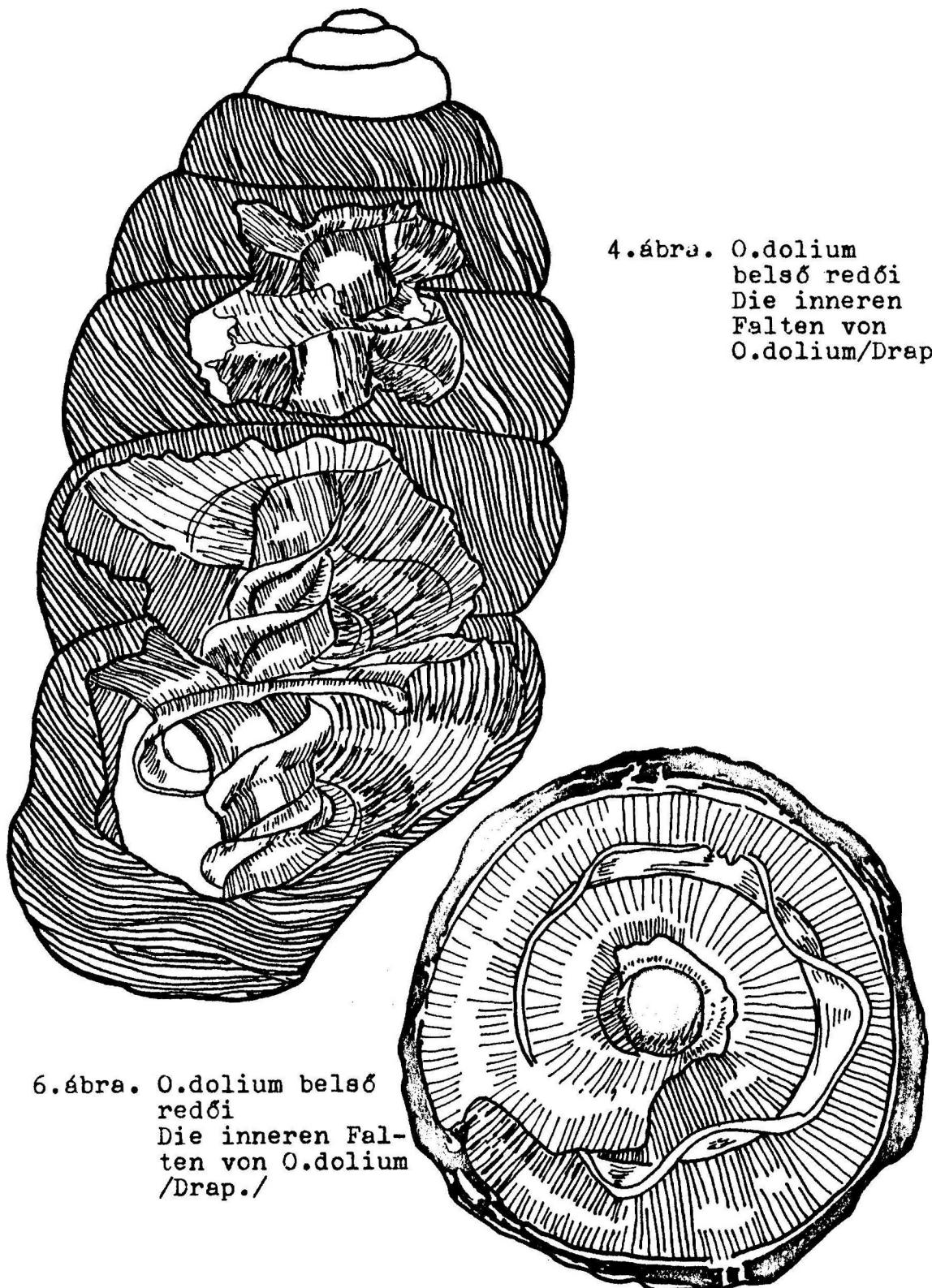

3. ábra. *O. doliolum* belső redői
Die inneren Falten von
O. doliolum /Brug./

5. ábra. *O. doliolum* belső redői
Die inneren Falten von
O. doliolum /Drap./

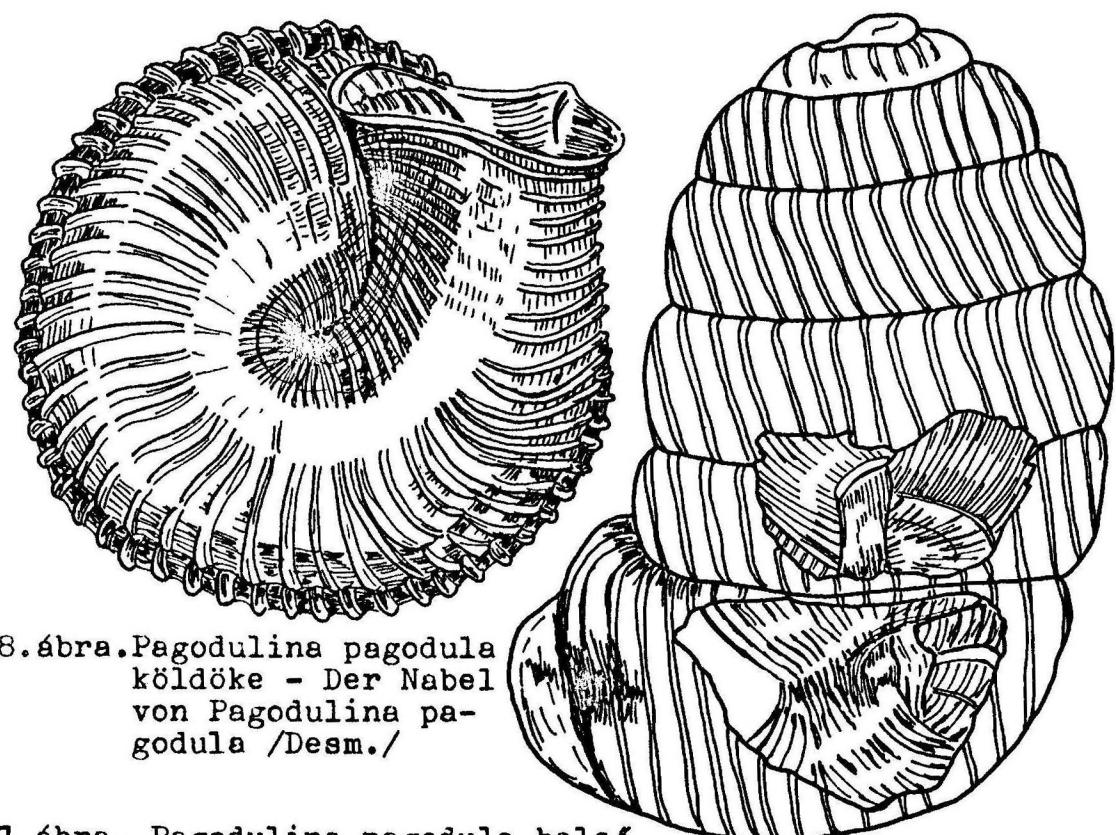
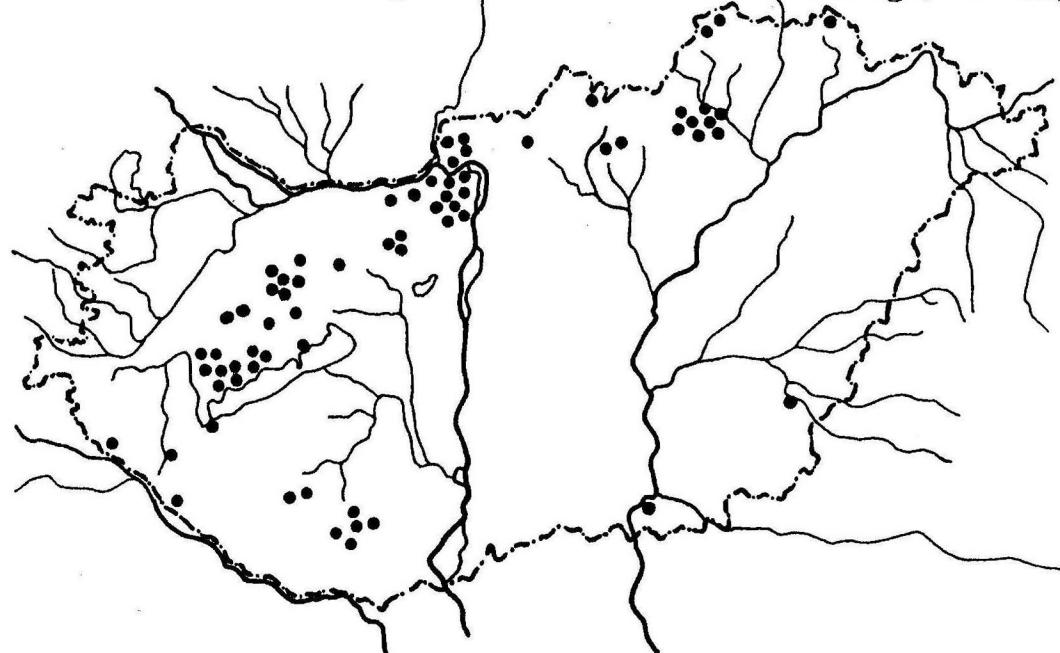
2. ábra. *O. doliolum* belső
redői - Die inne-
ren Falten von *O.*
doliolum /Brug./

4.ábra. *O.dolium
belsö redői*
Die inneren
Falten von
O.dolium/Drap./

6.ábra. *O.dolium belsö
redői*
Die inneren Fal-
ten von *O.dolium*
/Drap./

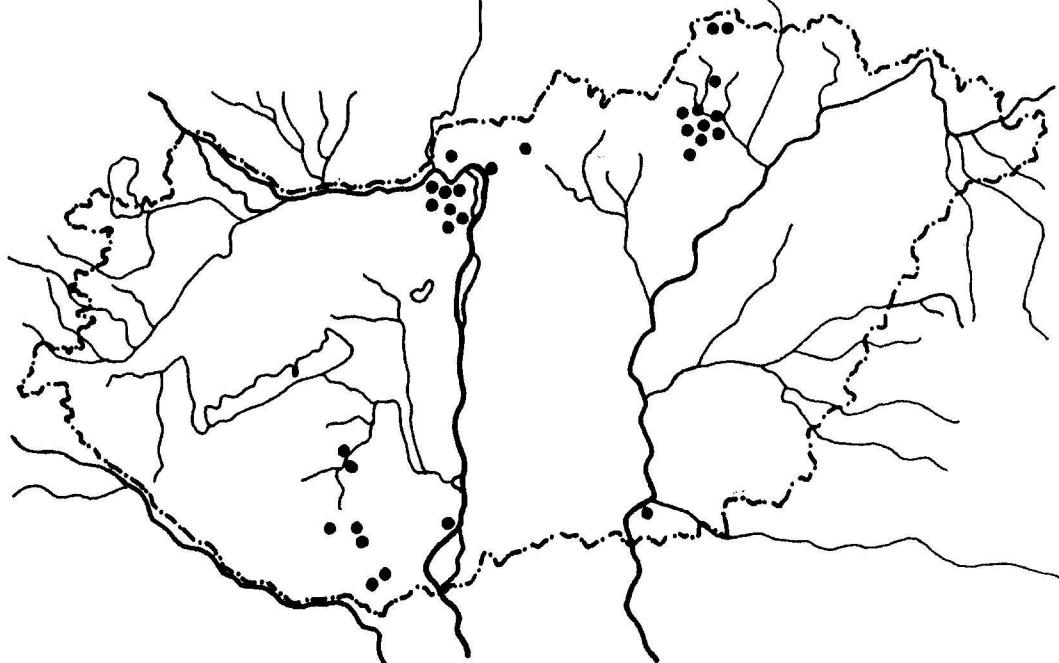
1. térkép. *Orcula doliolum* elterjedése
Verbreitung von *Orcula doliolum* /Brug./ in Ungarn

8. ábra. *Pagodulina pagodula*
köldöke - Der Nabel
von *Pagodulina pa-*
godula /Desm./

7. ábra. *Pagodulina pagodula* belső
redői - Die inneren Falten von *Pagodulina pagodula*/Desm./

2. térkép. *Orcula dolium* elterjedése
Verbreitung von *Orcula dolium* /Drap./ in Ungarn

Zusammenfassung: Die Verfasser haben die ungarischen Arten der Familie Oculidae untersucht. Die Verbreitung von *Orcula dolium* /Drap./ und *doliolum* /Brug./ wird auf Karten dargestellt. *Orcula jetschini* M.Kim. kommt nur im Theissgenist vor. *Pagodulina pagodula* /Desm./ ist nur bei Sopron zu finden.

Irodalom: Ehrmann, P./1933/: Mollusken. Tierwelt Mitteleuropas, 2/1/: 1-264. - Klemm, W./1939/: Zur rassenmässigen Gliederung des Genus *Pagodulina* Clessin. Archiv für Naturgeschichte, N. F. 8./2/: 198-262. - Soós, L./1917/: Vizsgálatok a magyarországi Pulmonáták rendszertani köréből /109 szövegrajzzal/. Ann. Hist. Nat. Mus. Nat. Hung. 15: 1-165. - Soós, L./1925/: Weitere Beiträge zur Kenntnis des Genitalapparates von *Orcula*. Arch. Moll. 57: 94-99. - Soós, L./1943/: A Kárpát-medence Mollusca faunája. Budapest: 478. - Soós, L. /1959/: Mollusca - Puhatestüek. In Fauna Hungariae 19, 3. Budapest: 158. -

Zimmermann, St./1932/: Über die Verbreitung und die Formen
des Genus *Orcula* Held in den Ostalpen. Archiv für Naturge-
schichte, N.F. 1 /1/: 1-56.

= = = = = = = =

Mindazoknak, akik a folyóirat megindulása alkalmából
jókivánságaikat fejezték ki, ezuton mondunk köszönetet.

Szerkesztőség

Wir wollen uns bei all jenen herzlichst bedanken, die
zum Erscheinen unserer Zeitschrift ihre Glückwünsche
dargebracht haben.

Die Redaktion

Here we thank all those who have sent their good wishes
on the occasion of the start of our periodical.

Editors

Par la présente nous remercions tous ceux qui nous ont
exprimé leurs voeux à l'occasion du début de notre revue.

Rédaction